

ВОЄННІ ОБ'ЄКТИ, СИМВОЛИ І ЗНАКИ В ТЕКСТИЛЬНИХ ОРНАМЕНТАХ

ID ORCID 0000-0002-0494-9403

Мирослав МЕЛЬНИК

КИЇВСЬКИЙ СТОЛИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА

Розглядається традиційний текстильний орнамент як своєрідна візуальна мова, символи і знаки якої кодують та пропагують актуальні сенси. Відслідковується, як символи і знаки воєн відображалися в традиційних текстильних орнаментах різних народів, які наративи при цьому поширювались і як еволюціонувало їх сприйняття в мирні часи. Описується, як у XIX ст. поранені солдати виготовляли орнаментовані клаптикові ковдри з залишків військової форми загиблих ворогів чи побратимів, художньо документуючи особисту участь у битвах, показуючи свій патріотизм і гордість, бажання щасливого мирного повоєнного життя. Наводяться приклади японського агіттекстилю XIX – першої половини XX ст., котрий використовувався як пропаганда для мобілізації нації; а також приклади текстильних виробів, створених під впливом В'єтнамської та Афганської воєн, – спроб майстрів зберігати традиції та заробляти на прожиття серед окупаційних військ. Аналізується, як від початку російсько-української війни (і особливо після повномасштабного вторгнення) символи і знаки війни відобразились у вітчизняному художньому текстилі, демонструючи трансформацію художніх практик та пошук митцями нових актуальних засобів переосмислення традиційної художньої мови, формуючи нову метафорику та символічний дискурс, поєднуючи особистий досвід митців з травматичною колективною пам'яттю. Виявляється, як символи війни у текстильних орнаментах відіграли роль культурного захисту та підтримки національної ідентичності. Розглядається мілітарний орнамент як спосіб осмислення історії та інструмент спротиву, вивчається еволюція його сприйняття на різних стадіях війни, всередині і зовні країн, охоплених війнами. Робиться висновок про те, що мілітарний орнамент – це складний і багатозначний коментар до воєнних подій, у якому зображення смертоносних атрибутів війни нагадують, що для збереження миру і добробуту, для захисту культури і нації не можна втрачати пильності.

Ключові слова: художній текстиль, традиційний орнамент, воєнний орнамент, мілітарний орнамент, воєнна вишивка, символ війни

ВСТУП

Від найдавніших часів орнаменти в багатьох культурах є своєрідною мовою, в якій зображені об'єкти, форми, лінії, кольори, ритми мають свої символічні значення. Традиційно символи та знаки орнаментів тісно пов'язані з природою, уявленнями про космос та життєвими подіями людей, що ці орнаменти створюють. Війну в орнаментах відображали рідко, витісняючи принесене нею горе захисними знаками і символами щасливого мирного життя, проте в історії художнього текстилю було кілька періодів, коли зображення воєнних об'єктів включали в орнаментальні композиції, додаючи їм актуальних наративів. Сьогодні, в умовах повномасштабної російсько-української війни, вітчиз-

няні митці створюють мілітарні орнаменти як суто мистецького, так і прикладного характеру, тому їх наукове осмислення має не лише теоретичне, а й практичне значення – оздоблені такими орнаментами килими, панно, вишиванки, сумки та інші вироби користуються попитом, стають маркерами національної ідентифікації та репрезентації українців в Україні й у світі.

Тема мілітарних орнаментів в українському мистецтвознавстві нова і вивчена недостатньо. Серед останніх наукових досліджень – робота Ж.Денисюк «Мілітарна символіка в сучасних вишиванках як джерело новітнього культурного кодування і смислотворення» (2023), де авторка наводить приклади вишитих орнаментів із символами російсько-української війни та аналізує закладені

в них сенси [2]. Д. Залеський у роботі «Війна символів. Символотворення та ідентичність у контексті війни Росії проти України: аналітичний погляд» (2023) досліджує, яким є зв'язок між розвитком національної ідентичності й формуванням символічних образів у процесі переживання колективних травм [3].

Серед закордонних розвідок про мілітарні текстильні орнаменти – роботи таких авторів, як С. Голландер (2018) [12], Д. Куперман (2019) [10], В. Трілл (2019) [17], К. Фудзікаке (2023) [11], С. Рахім (2023) [15], М. Соренсен (2025) [16]. Кожен дослідник вивчає певні регіональні приклади поєднання традиційних орнаментів з символікою війни, але робіт, присвячених історіографії таких орнаментів, аналізу трансформації символів війни в текстильні орнаменти, вивченню особливостей їх сприйняття і поширення, нами не виявлено.

Мета дослідження – визначити, як символи і знаки воєн відображалися в текстильних орнаментах різних народів, які сенси вони несли і як еволюціонувало їх сприйняття в мирні часи. Для дослідження обрано комплексний підхід, що включає семіотичний, етнографічний і мистецтвознавчий аналіз символів війни у текстильних орнаментах, а також інтерпретацію їх соціокультурних значень.

ВОЄННА ОРНАМЕНТИКА У СВІТОВІЙ КУЛЬТУРІ

Орнаменти з символікою воєн (зброї, солдатів, битв) були поширені в багатьох культурах від найдавніших часів [10]. У XIX ст. солдати, які брали участь у наполеонівських війнах, виготовляли орнаментовані кляпикові ковдри з залишків від військової форми загиблих. Зазвичай ці ковдри шили поранені, які не могли воювати, – ці вироби називали «солдатськими ковдрами», або «ковдрами тих, що одужують». Така творчість була поширена в часи Кримської війни, під час британських кампаній в Індії, Південній Африці та інших неспокойних регіонах часів Вікторіанської епохи. Текстильні артефакти іноді документували особисту участь у битвах, показували гордість солдата за службу та його любов до батьківщини, але нерідко це було й візуальне переосмислення звірств війни, яка розривала на шматки не лише уніформу, а й живих людей. Як зазначає кураторка Американського музею народного мистецтва Стейсі К. Голландер: «Ковдри, створені у відповідь на війну, намагаються примирити моральність емпатійного солдата та аморальність його вчинків, скоєних за жажливих обставин... Форма перетворюється на свідчення впорядкованого здорового глузду та краси, а гармонійно організована геометрія дає солдату ілюзію контролю над хижацтвами війни, свідком і учасником яких він був» [12].

Іл. 1. [Автор невідомий]. Кляпикова ковдра. Пруссія. 1760–1780

Символами війни на кляпикових ковдрах є зображення солдатів та зброї, вписані поміж традиційні орнаментальні мотиви. Наприклад, збереглася ковдра невідомого автора (іл. 1), виготовлена у Пруссії в 1760–1780 рр., на якій центральні солярні знаки по периметру оточені зображеннями тюльпанів у горщиках (символ дому, кохання), а на кутах пари чоловіків з жінками, які тримаються за руки. Очевидно, це відображає прагнення до щасливого мирного сімейного життя, що його символічно охороняє зображення шеренги солдатів по зовнішньому периметру орнаменту.

Іншим прикладом воєнних орнаментів є японський агіттекстиль, виробництво якого розпочалося під час китайсько-японської війни (1894–1895) і тривало до кінця Другої світової війни (іл. 2). Оскільки пропаганда відіграла вирішальну роль у формуванні громадської думки та мобілізації населення для підтримки воєнних дій уряду, агітаційні кімоно вважалися переконливим засобом демонстрації патріотизму, національної єдності та вірності своїй країні. Японські текстильні візерунки, відомі як 戦争柄 (візерунки війни), зображали воєнні кораблі, танки, літаки, солдатів, видатних лідерів у бою, патріотичні символи і карти, які мали викликати гордість та заохотити до вступу на військову службу [11]. Але носили їх переважно жінки, які працювали в індустрії розваг: куртизанки, танцівниці та гейші [11], бо з середини XIX ст. японці в містах перейняли більш зручний європейський одяг, а військові надягли форму європейського зразка [13]. Прості люди також не мали права носити пропагандистські кімоно публічно, оскільки, згідно з правилами Токугава (1621–1867), яскраві візерунки та насичені кольори традиційно дозволялися вищим прошаркам суспільства. Представники японської «верхівки» могли одягати такі кімоно вдома або у «вузьких колах» на приватних заходах [11].

Іл. 2. [Автор невідомий]. Агітаційне кімоно. Японія. 1930–1940-ві

Коли у 1940 р. Японія вступила в союз з фашистськими Німеччиною та Італією, орнаменти кімоно стали ще більш пропагандистськими, демонструючи підтримку союзників (прапори, свастику), але після закінчення Другої світової війни окупаційна влада негайно заборонила агітаційні орнаменти, які японці не наважувалися або їм соромилися носити [13].

В'єтнамська війна (1959–1975 рр.) також позначилася на традиційних текстильних орнаментах: жінки сільського Лаосу додали до традиційних флореальних та зооморфних символів знаки насильницької реальності війни: літаки, ракети, гранати тощо. «Це їхній словниковий запас... Вони не складають віршів, не пишуть книг і не фотографують. У 1960-х роках єдиним каналом, яким вони користувалися, було вплітання історій у власний текстиль», – пояснила колекціонерка і консультантка з питань збереження пам'яток Джулія Бреннан (цит. за: [15]).

Знаряддя війни в лаоських вишивках відображалися подібно до могутніх істот, найімовірніше, з метою «задобрити зло», запобігти небезпеці, яку воно принесло. Воєнний текстиль також мав терапевтичне значення: відтворення сцен повсякденного життя та війни, яка його зруйнувала, допомагало біженцям упоратися з тугою через втрату батьківщини, стало спробою продовжувати жити і творити. Спочатку благодійні організації заохочували створення традиційних виробів з воєнними орнаментами як своєрідну арттерапію для біженців, а пізніше популярність таких орнаментів

Іл. 3. [Автор невідомий]. Мілітарний килим. Афганістан. 1990-ті

давала переміщеним ремісникам можливість заробляти гроші та зберігати свою культуру в новому середовищі [15].

Схожі чинники сприяли поширенню афганських килимів, у яких традиційні мотиви доповнювалися знаками війни (1979–1989 рр.): кулемами, гранатами, гелікоптерами, танками (іл. 3). Після жорстокого десятиліття партизанської війни, в якій загинуло багато мирних жителів, радянські війська вийшли з Афганістану, але громадянська війна між афганською армією та моджахедами тривала протягом 1990-х рр. До кінця десятиліття таліби захопили контроль, і війна в регіоні продовжилася з американським вторгненням 2001 р. Спочатку виготовлення воєнного килима було патріотичним учинком не для пропаганди війни, а щоби показати, що зброя необхідна для самозахисту, що афганці не будуть здаватися, що ті, хто взяв зброю для боротьби, – національні герої. Незалежно від орнаментальної схеми, видів і кількості відображених солдатів і зброї, голод, смерть чи важкий побут біженців на афганських килимах

Іл. 4. Наталя Шимін. Хустина моєї бабці. 2015

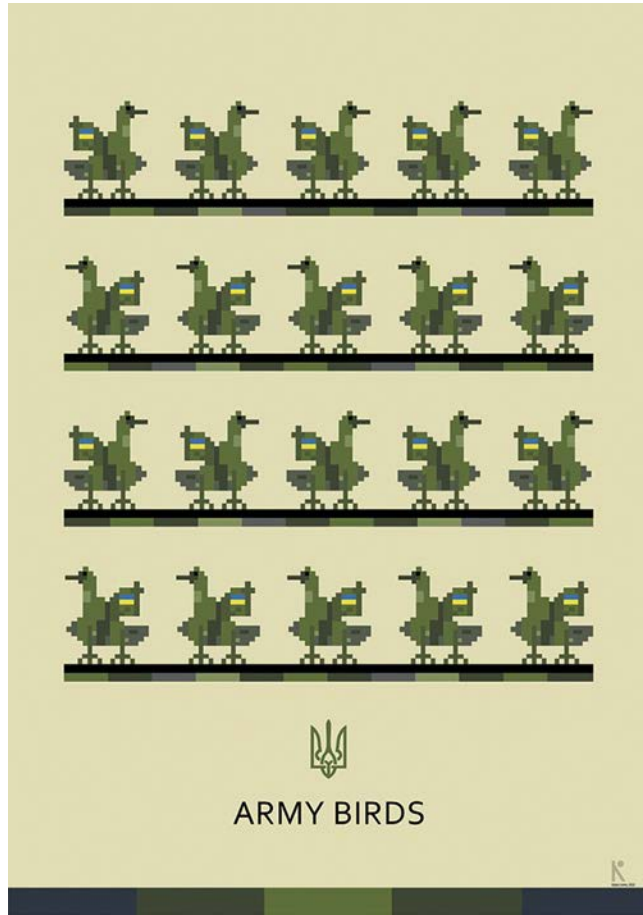
практично не показані, і з часом воєнні символи з засобів фіксації трагедії перетворилися на своєрідну «родзинку» для західних колекціонерів [17], яким продавці часто казали англійською: «Купи цей килим, і ми вб'ємо за тебе росіянина!» [10].

РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКА ВІЙНА В ХУДОЖНЬОМУ ТЕКСТИЛІ

Події російсько-української війни також відобразилися в художньому текстилі. Одною з перших є робота Наталки Шимін «Хустина моєї бабці» (2015) – традиційна біла тернова хустка з квітами, на якій чорними нитками вишито масивний силует рушниць, що загрозливо перекриває орнамент (іл. 4).

У 2020 р. воєнні мотиви з'явилися в авторському художньому текстилі Руфіни Базлової, яка створила цикл «Історія білоруської вишиванки» як ілюстрацію до протестів проти фальсифікації результатів президентських виборів у Білорусі. У впізнанні традиційні білоруські орнаментальні схеми художниця включила зображення зброї, гвинтокрилів, «армій» протестувальників та «охоронців порядку». З 2022 р. Базлова почала відображати у своїх вишивках події російсько-української війни. Наприклад, орнамент з військовою технікою оздобив одну з вишитих сорочок Володимира Зеленського [16, с. 114].

У відповідь на повномасштабне вторгнення в багатьох митців і брендів з'явилися вишиванки, які поєднали етнічні мотиви з мілітаристськими. На початку вторгнення у текстильні орнаменти додавали, як правило, стилізовані зображення необхідної Україні іноземної зброї: безпілотників «Байрактар», ракетних комплексів «Хаймарс», переносних про-

Іл. 5. Катерина Лісова. Бойові птахи. 2023

титанкових ракетних комплексів «Джавелін». Ця символічно означена і навіть на початку війни своєрідно міфологізована зброя в традиційних орнаментах виконувала насамперед оберегову функцію, адже захищала український народ. Орнаментовані таким чином вишиванки сприймаються як обереги воїнів, символізують підтримку і вдячність ЗСУ, надію на перемогу. Але 2023 р. до ВРУ внесено Проект Закону про внесення змін до деяких законів України щодо обмеження використання патріотичної тематики при реєстрації торговельних марок та в рекламі (№ 9128 від 20.03.2023) [8]. Якщо зазначений документ буде прийнято, то це обмежить використання назв (марок) зброї в художніх творах.

З 2022 р. Катерина Лісова створила кілька серій робіт, які містять традиційні орнаменти з воєнними символами: «Темні часи», «Люті взори», «Килимове», «Люті вишиванки» [6]. Іронічні конотації Лісова заклала у мілітарні вишиванки «Бойові птахи» (іл. 5), де піксельні зображення птахів кольору хакі з маленькими прапорами України на крилах вишикувані в чіткі ряди, це ілюстрація до російського пропагандистського наративу про «біолабораторії в Україні» та підготовку різного роду птахів з метою зараження росіян вірусами [6].

Марта Лешак створила кілька мілітарних композицій, серед яких – вишивка із зображенням

Іл. 6. Марта Лешак. Сидить пара голубів та й Джавеліна гріють. 2023

безпілотною «Байрактар» на основі орнаменту крелевецьких рушників: на білому тлі зображено стилізований безпілотною, стилізованих птахів і колосся пшениці [2]. В іншій роботі до мотиву традиційного рушника з голубами художниця додала «Джавеліни» (іл. 6) як певну асоціацію з ЗСУ – таке поєднання зброї і голубів, що символізують мир, створює іронічний наратив: своєрідну відсилку до «руського міра» з його війною заради миру [9]. Серед робіт художниці також килимові композиції з різними видами озброєння.

Соломія Гороб'юк розробила орнамент мілітарного рушника-диптиха, де в традиційний орнамент вписано образи українських військових з «Джавелінами» в руках: чоловіка і жінки, які однаково були змушені взяти до рук зброю і пліч-о-пліч захищати батьківщину [2, с. 14].

Ще одним мотивом для мілітарних вишиванок стала робота бренду «Вільні люди», присвячена українському літакові «Мрія» (іл. 7): на рукавах зображення літака оточене стилізованим орнаментом з квітів, сонця, зірок та журавлів, а також вишитим гаслом «Не можна зупинити Мрію, час якої настав». Це також своєрідне символічне кодування об'єкта, який має стосунок до воєнних дій [2, с. 15]. У 2025 р. до Дня захисників та захисниць України бренд «Вільні люди» випустив лімітовану серію вишиванок з орнаментами, в які включено стилізовані зображення озброєння суто українського виробництва: FPV-дронів, далекобійних та розвідувальних безпілотною, а також крилатої ракети «Нептун» – саме такою у 2023 р. було знищено крейсер «москва» [7].

Іл. 7. Бренд «Вільні люди». Вишиванка «Мрія». 2024

Екологічний аспект війни відобразила в килимовій композиції «Козлик» (2025) Анастасія Іщенко (іл. 8). У центрі композиції – козел як уособлення тваринного світу, символ упертості, витривалості та волі до життя. Він зображений на тлі вибуху в оточенні дронів, від яких утікає. Таким чином авторка акцентувала, що війна – загроза для всього живого і завдає непоправного удару екосистемі.

Наведені приклади демонструють, що українське мистецтво, поєднуючи особистий досвід митців з колективною пам'яттю, фіксує досвід війни у візуальних образах, стає своєрідним інструментом спротиву і способом осмислення історії [1, с. 108]. У цих роботах індивідуальний травматичний досвід ніби освячується пам'яттю про колективну травму, універсалізується [3, с. 33]. Образи воїнів і сучасних воєнних об'єктів стають символами, за допомогою яких мистецькі рефлексії формують нову метафорику та символічний дискурс.

ВИСНОВКИ

Від найдавніших часів у культурах різних народів світу орнаменти відображали актуальні події, інколи включаючи об'єкти, символи і знаки воєн та битв. До наших днів зберігся мілітарний художній текстиль XIX ст.: клаптикові ковдри, які виготовляли поранені солдати Британської та Австро-Угорської імперій, символічно відображаючи в орнаментах потребу воєнного захисту батьківщини і прагнення до щасливого мирного життя. Японський мілітарний текстиль XIX – першої половини XX ст. служив засобом пропаганди мобілізації нації

Іл. 8. Анастасія Іщенко. Козлик. 2025

і підняття патріотичного духу солдатів. У другій половині XX ст. воєнні об'єкти в традиційному художньому текстилі в'єтнамських і афганських ремісників своєрідно документували перебіг воєнних подій, а по завершенні останніх стали репрезентативними «сувенірами з родзинкою» для західних колекціонерів.

Сучасна російсько-українська війна переважно відображається в художньому текстилі шляхом включення у традиційні орнаменти стилізованих зображень зброї і воєнної техніки, необхідної ЗСУ для захисту України. Ці символи війни є не лише носіями травматичної колективної пам'яті – вони виконують низку важливих функцій, зокрема терапевтичну, патріотично-пропагандистську, меморіальну. Вони відображають стійкість народу та його готовність до збройної боротьби за національну незалежність. Зображення мілітарних об'єктів саме в контексті традиційних орнаментальних мотивів акцентує на необхідності посилення національної ідентичності і збереження культурної самобутності українців у важкі періоди історії.

Хоча традиційні українські килими, рушники й вишиті сорочки сприймаються як атрибути щасливого мирного життя, символи і знаки війни в їх орнаменталії будуть нагадувати прийдешнім поколінням, що збереження нації і її культури вимагає постійної пильності й готовності захищати рідну землю зі зброєю в руках. ♦

ЛІТЕРАТУРА:

1. Антонюк О. Еволюція художніх практик українських митців в умовах війни. *Українська академія мистецтва*. 2025. Вип. 37. С. 103–110. DOI : <https://doi.org/10.32782/2411-3034-2025-37-12>.
2. Денисюк Ж. З. Мілітарна символіка в сучасних вишиванках як джерело новітнього культурного кодування і смислотворення. *Мистецтвознавчі записки*. 2023. Вип. 43. С. 9–18. DOI : <https://doi.org/10.32461/2226-2180.43.2023.286829>.
3. Залеський Д. Війна символів. символотворення та ідентичність у контексті війни росії проти України: аналітичний погляд. *Український психоаналітичний журнал*. 2023. Т. 1, № 3. С. 30–34. DOI : <https://doi.org/10.32782/upj/2023-3-5>.
4. Козлова К. Танки на стіні: Воєнні орнаменти Афганістану. *Bird in Flight*. 31.08.2022. URL : <https://birdinflight.com/svit/20220831-afghan-war-rugs.html> (дата звернення : 15.10.2025).
5. Лісова К. Катя Лісова. *Sunseed Art*. URL : https://sunseed-art.com/ua/artist/6374c808e052ab369cd2c485/katya-lisova?srsid=AfmBOorf2C9Q3HrETMJ-Z91LbHYZpcc51wGwg1m9CA1sDHMiYjksnwX_ (дата звернення : 15.10.2025).
6. «Люті взори». Відкриття виставки Каті Лісової. *Мітец*. URL : <https://mitec.ua/lyuti-vzory-vidkryttya-vystavky-kati-lisovoyi/> (дата звернення : 13.10.2025).
7. Мельник А. Ударні безпілотники, міدل-страйки та ракета: до Дня захисника в Україні створили вишиванку зі зброєю. *Хочу.ua*. URL : <https://news.hochu.ua/ukr/cat-fashion/novini-modi/article-157982-udarni-bezpilotniki-midl-straiki-ta-raketa-do-dnia-zaxisnika-v-ukrayini-stvorili-visivanku-zi-zbrojeiu-foto/> (дата звернення : 15.10.2025).
8. Проект Закону про внесення змін до деяких законів України щодо обмеження використання патріотичної тематики при реєстрації торговельних марок та в рекламі № 9128 від 20.03.2023. *Верховна Рада України*. URL : <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/41592> (дата звернення : 16.01.2025).
9. Татаренко І. «Бойові» гуси, джавеліни, крилаті ракети – нові елементи традиційних вишиваних рушників з України. *Marie Claire*. URL : <https://marieclaire.ua/life/bojovi-gusi-dzhavelini-krilati-raketi-novi-elementi-traditsijnih-vishivanih-rushnikiv-z-ukrayini/> (дата звернення : 15.07.2025).
10. Cooperman J. How Prayer Rugs Turned into War Rugs. *The Common Reader*. URL : <https://commonreader.wustl.edu/c/how-prayer-rugs-turned-into-war-rugs/> (дата звернення : 13.10.2025).
11. Fujikake K. Textiles of Battle: A Look at Japanese Wartime Propaganda Kimono. *Unseen Japan*. URL : <https://unseen-japan.com/japan-wwii-propaganda-kimono/> (дата звернення : 15.10.2025).
12. Hollander S. C. War and Pieced. *International Quilt Museum*. URL : <https://www.internationalquiltmuseum.org/exhibition/war-and-pieced> (дата звернення : 25.01.2025).
13. Kym K. The Fabric of Deception – Japanese Wartime Fashion. *The Seamstress of Bloomsbury*. URL : https://theseamstressofbloomsbury.co.uk/blogs/seamstress-blog/fabric-of-deception-japanese-wartime-fashion?srsid=AfmBOooCv9UZ1iJHMweA15IuJYU62YdSIDGxkET_Apt_MWjGExWzEqhv (дата звернення : 15.07.2025).
14. O'Regan K. Miniature Military Drones Decorated in a Pakistani Folk Art Tradition. *Hyperallergic*. URL : <https://hyperallergic.com/356690/miniature-military-drones-decorated-in-a-pakistani-folk-art-tradition/> (дата звернення : 12.10.2025).
15. Rahim S. Textiles show history of Secret War in Laos and how women perceived conflict. *NBC News*. URL : <https://www.nbcnews.com/news/asian-america/textiles-show-history-secret-war-laos-women-perceived-conflict-rcta79191> (дата звернення : 15.07.2025).

REFERENCES:

1. Antoniuk, O. (2025). *Evolutsiia khudozhnikh praktyk ukrainskykh myttsiv v umovakh viiny* [Evolution of artistic practices of Ukrainian artists in conditions of war]. *Ukrainska akademiia mystetstva*, (37), 103–110. <https://doi.org/10.32782/2411-3034-2025-37-12> [In Ukrainian].
2. Denysiuk, Z. (2023). *Militarna symbolika v suchasnykh vyshyvankakh yak dzhерelo novitnoho kulturnoho koduvannia i smyslotvorennia* [Military symbolism in modern vyshyvankas as a source of the latest cultural coding and meaning making]. *Mystetstvoznachy zapysky*, (43), 9–18. <https://doi.org/10.32461/2226-2180.43.2023.286829> [In Ukrainian].
3. Zaleskyi, D. (2023). *Viina symboliv. Symvolotvorennia ta identychnist u konteksti viiny rosii proty Ukrainy: analitychnyi pohliad* [in Ukrainian]. *Ukrainian Psychoanalytic Journal*, 1(3), 30–34. <https://doi.org/10.32782/upj/2023-3-5> [In Ukrainian].
4. Kozlova, K. (2022, August 31). *Tanky na stini: Voienni ornamenty Afhanistanu* [Tanks on the wall: Military ornaments of Afghanistan]. *Bird in Flight*. <https://birdinflight.com/svit/20220831-afghan-war-rugs.html> [In Ukrainian].
5. Lisova, K. (2023). *Katia Lisova* [Katia Lisova]. *Sunseed Art*. https://sunseed-art.com/ua/artist/6374c808e052ab369cd2c485/katya-lisova?srsid=AfmBOorf2C9Q3HrETMJ-Z91LbHYZpcc51wGwg1m9CA1sDHMiYjksnwX_ [In Ukrainian].
6. Mitec. (2023, April 19). *“Liuti vzory”. Vidkryttia vystavky Kati Lisovoi* [“Fierce patterns”. Opening of Katya Lisova's exhibition]. <https://mitec.ua/lyuti-vzory-vidkryttya-vystavky-kati-lisovoyi/> [In Ukrainian].
7. Melnyk, A. (2025, September 29). *Udarni bezpilotnyky, midl-straiky ta raketa: do Dnia zakhysnyka v Ukraini stvoryly vyshyvanku zi zbroieiu* [Attack drones, middle-strikes and a rocket: for Defender's Day in Ukraine a vyshyvanka with weapons was created]. *Hochu.ua*. <https://news.hochu.ua/ukr/cat-fashion/novini-modi/article-157982-udarni-bezpilotniki-midl-straiki-ta-raketa-do-dnia-zaxisnika-v-ukrayini-stvorili-visivanku-zi-zbrojeiu-foto/> [In Ukrainian].
8. Verkhovna Rada of Ukraine. (2023, March 20). *Proekt Zakonu pro vnesennia zmin do deiakyykh zakoniv Ukrainy shchodo обмеження використання патріотичної тематики при реєстрації торговельних марок та в рекламі № 9128* [Law on amendments to some laws of Ukraine regarding restricting the use of patriotic themes in the registration of trademarks and in advertising No. 9128]. <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/41592> [In Ukrainian].
9. Tatarenko, I. (2022, March 23) *“Boiovi” husy, dzhaveliny, krylati rakety – novi elementy tradytsiinykh vyshyvanykh rushnykiv z Ukrainy* [“Combat” geese, javelins, cruise missiles – new elements of traditional embroidered towels from Ukraine]. *Marie Claire*. <https://marieclaire.ua/life/bojovi-gusi-dzhavelini-krilati-rakety-novi-elementi-traditsijnih-vishivanih-rushnikiv-z-ukrayini/> [In Ukrainian].
10. Cooperman, J. (2019, November 20). *How Prayer Rugs Turned into War Rugs*. *The Common Reader*. <https://commonreader.wustl.edu/c/how-prayer-rugs-turned-into-war-rugs/>
11. Fujikake, K. (2023, June 15). *Textiles of Battle: A Look at Japanese Wartime Propaganda Kimono*. *Unseen Japan*. <https://unseen-japan.com/japan-wwii-propaganda-kimono/>
12. Hollander, S. C. (2018). *War and Pieced*. *International Quilt Museum*. <https://www.internationalquiltmuseum.org/exhibition/war-and-pieced>
13. Kym, K (2024, April 26). *The Fabric of Deception – Japanese Wartime Fashion*. *The Seamstress of Bloomsbury*. https://theseamstressofbloomsbury.co.uk/blogs/seamstress-blog/fabric-of-deception-japanese-wartime-fashion?srsid=AfmBOooCv9UZ1iJHMweA15IuJYU62YdSIDGxkET_Apt_MWjGExWzEqhv
14. O'Regan, K. (2017, February 6). *Miniature Military Drones Decorated in a Pakistani Folk Art Tradition*. *Hyperallergic*. <https://hyperallergic.com/356690/miniature-military-drones-decorated-in-a-pakistani-folk-art-tradition/>

16. Sorensen M. Rufina Bazlova. *OnCurating*. 2025. Issue 60. P. 110–115.
17. Thill V. Lessons from the Afghan Women Who Weave Modern War into an Ancient Tradition. *Artsy*. URL : <https://www.artsy.net/article/artsy-editorial-lessons-afghan-women-weave-modern-war-ancient-tradition> (дата звернення : 15.10.2025).
15. Rahim, S. (2023, April 17). Textiles show history of Secret War in Laos and how women perceived conflict. *NBC News*. <https://www.nbcnews.com/news/asian-america/textiles-show-history-secret-war-laos-women-perceived-conflict-rcna79191>
16. Sorensen, M. (2025). Rufina Bazlova. *OnCurating*, (60), 110–115.
17. Thill, V. (2019, March 12). Lessons from the Afghan Women Who Weave Modern War into an Ancient Tradition. *Artsy*. <https://www.artsy.net/article/artsy-editorial-lessons-afghan-women-weave-modern-war-ancient-tradition>.

DOI 10.61993/2786-7285.2025.02.15

Myroslav MELNYK

MILITARY OBJECTS, SYMBOLS, AND SIGNS IN TEXTILE ORNAMENTS

The article examines traditional textile ornamentation as a form of visual language whose symbols and signs encode and convey contemporary meanings. It explores how motifs associated with war have been reflected in the traditional textile ornaments of various peoples, the narratives these motifs communicate, and how their perception evolved in peacetime. The study describes how, in the 19th century, wounded soldiers created ornamented patchwork blankets from the remnants of the military uniforms belonging to their fallen enemies or comrades, thereby artistically documenting their personal participation in battles, showcasing their patriotism and pride, and expressing their desire for a happy, peaceful post-war life. The article provides examples of Japanese agitation textiles from the 19th and first half of the 20th centuries, which served as propaganda tools for national mobilization, as well as textile works created under the influence of the Vietnam and Afghan wars. In these contexts, artisans used textile production as a means of preserving cultural traditions and surviving amid occupation forces.

The article also analyzes how, from the beginning of the Russian-Ukrainian war – particularly after the full-scale invasion – the symbols and signs of war have been reflected in contemporary Ukrainian artistic textiles. These works demonstrate the transformation of artistic practices and the search for new, relevant methods of reinterpreting traditional visual language, forming new metaphors and symbolic frameworks, and integrating personal experience with collective traumatic memory. It is revealed that war-related symbols in textile ornaments have played a role in cultural preservation and in strengthening national identity. Military ornamentation is considered both a means of understanding historical experience and an instrument of resistance. The evolution of its perception and interpretation at various stages of the war, both within and outside the countries engulfed in conflict, is examined.

The article concludes that military ornamentation constitutes a complex and multifaceted commentary on wartime events. The images of lethal attributes embedded in these textiles serve as reminders that, to maintain peace and prosperity, protect culture, and safeguard the nation, vigilance must never be lost.

KEYWORDS: artistic textiles, traditional ornament, military ornament, military embroidery, symbol of war

Стаття надійшла до редакції: 26.10.2025

Прийнята до публікації: 01.12.2025

Дата публікації: 30.12.2025

© Мельник М., 2025

Ця робота ліцензується відповідно до
Creative Commons Attribution 4.0 International License